

Gehandicapte Goden

Flierefluiter ©2010

Een tijdje geleden kreeg ik een beeldje van de Egyptische god Min kado. Opvallend aan dit beeld was, behalve de grote stijve penis, vooral het ontbreken van een arm en een been. Na wat onderzoek op internet bleek dat Min soms met al z'n ledematen en soms met een of twee ledematen minder afgebeeld wordt.

Een verklaring hiervoor kon ik echter nergens vinden en dat maakte me nieuwsgierig. Ik wilde weten hoe het nu precies zat met Min en met andere gehandicapte goden uit diverse pantheons. Om meer te weten te komen dook ik in de boeken, op het internet en besprak ik het onderwerp op diverse fora. Dit artikel is het voorlopige resultaat hiervan.

Min

Laten we als eerste eens kijken wat er precies onder een handicap verstaan moet worden, dat is bij goden nog lastiger als bij mensen. Er zijn goden met veel verschillende ledematen (bv Kali) of gedeeltelijke diervormen (bv Cernunnos) maar dat reken ik niet tot een handicap. Deze 'afwijkingen' horen wat mij betreft bij de 'normale' vorm die een God kan hebben en die symbolisch zijn of haar functie of betekenis kan weergeven. Zo houdt Kali in haar acht armen vaak voorwerpen die haar kwaliteiten laten zien en de diervorm van Cernunnos past goed bij zijn functie als god van het woud en de dieren.

Een handicap wordt meestal omschreven als een lichamelijke of geestelijke aandoening die zorgt voor beperkingen in het dagelijks leven. Zo is priapisme, waarbij mannen altijd een erecte penis hebben, voor mensen een handicap omdat het hen hindert in allerlei sociale situaties. Voor de god Priapus waar deze aandoening naar genoemd is, was het dat echter niet. Als god van de lust had hij er juist veel plezier van. Priapus is dus geen gehandicapte god.

Min valt wel onder de goden met een handicap aangezien het gemis van een of twee ledematen hem wel degelijk bepaalde beperkingen gegeven moet hebben. Hiernaast is het wellicht ook een symbolische weergave van zijn functie als vruchtbaarheidsgod. Min was namelijk de God van de vruchtbare klei die achterbleef na het overstromen van de Nijl en de oogst die daar mogelijk door werd gemaakt. Vaak wordt hij afgebeeld met een dorsvlegel in zijn hand die naar de oogst verwijst. Ik kan me ook voorstellen dat het gemis van een arm en/of been ook verwijst naar de oogst waarbij de vruchtbare aarde de planten die in haar groeien verliest. Als dat klopt, dan is Mins handicap een symbolische verwijzing naar zijn functie als god van vruchtbaarheid en oogst en vergelijkbaar met de armen van Kali en het uiterlijk van Cernunnos.

Ook bij de goden van de Yoruba religie heeft het hebben van een handicap een symbolische betekenis, het verwijst vaak naar de ziekte waartegen de desbetreffende god beschermt. Zo loopt de god Babalu-Aye ten gevolge van polio op krukken en wordt hij aangeropen om tegen deze ziekte te beschermen of mensen er van te genezen. Ook andere Yoruba goden hebben zelf de ziekte waartegen ze beschermen. Zo'n duidelijke symbolische functie heeft een handicap of ziekte bij goden van andere pantheons meestal niet.

Babalu - Aye

Aangeboren handicaps bij goden worden, net als bij mensen, meestal zelfs nogal negatief beoordeelt. Dat komt omdat mensen met een aangeboren handicap als kind vaak meer zorg nodig hebben en op latere leeftijd minder hun steentje kunnen bijdragen. Hierdoor werden ze niet voor vol aangezien. In veel culturen werden kinderen met een aangeboren handicap na hun geboorte zelfs gedood. Ook goden met een aangeboren handicap stonden in een minder gunstig daglicht.

De Griekse god van vuur en smeedkunst Hephaistos werd kreupel geboren en daarom door z'n moeder Hera in zee gesmeten om te verdrinken. Hij werd echter door de waternimfen gered en dwong later zijn moeder om hem tot de Olympus toe te laten. Hij trouwde met de mooiste van alle godinnen, Aphrodite, maar zij bedroog hem aan de lopende band. En toen Hephaistos dit bedrog aan de kaak stelde lachte de andere goden hem nog uit ook.

Hephaistos

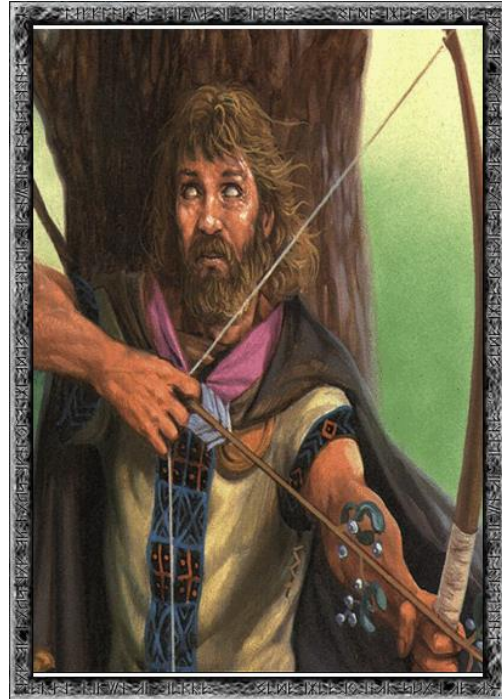
Een collega goddelijke smid met een (verworven) handicap is de smid Volund wiens achillespezen werden doorgesneden door de koning van Zweden om te voorkomen dat hij zou vluchten. Volund lijkt sterk op de Griekse Hephaistos. Beiden zijn kreupel en smid, beiden zijn opgevoed door waterwezens (Hephaistos door waternimfen en Volund door een zeemeermin) en beiden zijn verbitterd en wraakzuchtig. Wellicht hebben ze een gemeenschappelijke mythologische oorsprong.

Dat deze beide kreupele goden smid werden is overigens niet zo vreemd; smid is een relatief zittend beroep, zeker voor edelsmeden.

Een god met een aangeboren handicap, in dit geval blindheid, is Hod, de zoon van Odin.

Hod wordt in Asgard niet echt serieus genomen en kan meestal ook niet meedoen met de andere goden. Op een dag zijn deze druk bezig met wapens te gooien naar Balder, Hold's populaire broer, om diens pas verworven onkwetsbaarheid te testen. De blinde Hod kan uiteraard niet meedoen totdat Loki aanbied om hem te helpen een pijl af te schieten op Balder. Hij weet uiteraard niet dat Loki de pijl gemaakt heeft van maretak, het enige plantje waar Balder niet onkwetsbaar voor is. Zo wordt Hod's blindheid gebruikt om hem zijn eigen broer te laten doden.

Een kleine troost, als na de ragnarok de wereld opnieuw uit haar as verrijst zullen zowel Balder als Hod herboren worden maar de andere goden niet.

Hod

Een godinnenzoon met een aangeboren handicap is Afagddu, de zoon van Cerridwen, die zo lelijk was dat z'n moeder vreesde dat geen mens hem ooit zou durven naderen of vertrouwen. Om de mismaktheid van haar zoon enigszins te compenseren brouwde ze een toverdrank voor hem waardoor hij wijs en geacht zou worden. Helaas dronk een ander de drank op en werd een beroemde bard en dichter. Volgens sommige mythen zou Cerridwen ook nog een andere zoon hebben, Morfan, die even lelijk was. Hij streed later aan de zijde van koning Arthur maar de meeste tegenstanders durfde niet met hem te vechten omdat ze hem voor een duivel aanzagen.

Het hebben van een aangeboren handicap kon in uitzonderlijke gevallen ook een voordeel zijn. Zo werd dwerggroei in het oude Egypte als een gunstig voorteken beschouwd en kleine mensen stonden dan ook in hoog aanzien en konden hoge posities bereiken.

De god Bes was een dwerg en mede hierdoor erg populair. Hij beschermde met name vrouwen en kinderen, bestreed slangen en zorgde in z'n algemeenheid voor voorspoed.

Bes

De meeste gehandicapte goden hebben echter geen aangeboren maar een verworven handicap, eentje die ze later in hun leven opliepen; vaak in de strijd. Dat zal in vroeger tijden ook in de mensenwereld wel het geval zijn geweest. Deze groep gehandicapten werd ook minder negatief bekeken omdat ze hun handicap hadden gekregen op een moedige manier tijdens het beschermen of dienen van de gemeenschap.

De beroemdste god met een verworven handicap is zonder twijfel Odin. Hij offerde een van zijn ogen in de bron van Mimir in ruil voor diens wijsheid. Uit hetzelfde Germaanse pantheon komt Tyr, de god van oorlog en rechtvaardigheid, wiens hand is afgebeten door de wolf Fenrir.

Tyr

In de Keltische godenwereld is Nuada met de Zilveren Hand een bekende gehandicapte god. Hij was de leider van de Tuatha de Dannan en verloor zijn hand in de eerste veldslag tegen de Fomorii. Hij kreeg een zilveren prothese maar moest toch zijn leiderschap neerleggen tot hij weer over een echte hand kon beschikken. In een tweede veldslag tegen de Fomorii sneuvelde hij jammerlijk, maar hij wordt blijvend geëerd in de mythologie.

Nuada

In tegenstelling tot de bovenstaande goden die hun handicap op heldhaftige wijze verwierven staat de god Semar die hem als straf voor z'n hoogmoed kreeg. De Javaanse god Semar was de mooiste van alle goden en voelde zich al snel boven de rest verheven, hij wilde tussen de sterren verkeren. Helaas wezen de sterren hem er op dat hij verwaand was en uit woede rukte Semar een ster uit de hemel en veranderde die in een aap. Toen hij deze aap ook nog wilde schoppen veroorzaakte dat een lawine die Semar bedolf. Toen hij onder de rotsen uit kroop merkte hij dat hij veranderd was in een mismaakte dwerg en zo moest hij nu verder door het leven.

Semar

Last but not least in deze reeks van invalide godheden volgt nu de enigste dame in het gezelschap, de Eskimo godin Sedna. Waarom zij de enigste is valt moeilijk te zeggen, maar waarschijnlijk waren er vroeger veel minder vrouwen met een handicap dan mannen. Simpelweg omdat vrouwelijke baby's met een aangeboren handicap vermoedelijk op nog grotere schaal werden gedood dan mannelijke baby's en omdat vrouwen veel minder vaak een handicap verworven dan mannen omdat ze niet ten strijde trokken en niet op jacht gingen.

Maar goed, Sedna is de Godin van de zee en ze zorgt voor voldoende voedsel voor de eskimo's en ontfermt zich over hen die verdrinken. Voordat ze godin werd was ze een gewoon meisje maar in een storm werd ze door haar vader overboord gegooid. Toen ze weer aan boord probeerde te klimmen hakte hij haar vingers af. Sedna verdrong en werd een zeegodin zonder vingers. Uit haar vingers ontstonden de vissen, walvissen, zeehonden en ander voedsel dat de eskimo's uit zee halen.

Sedna

Alle gehandicapte goden en godin die ik ken heb ik inmiddels beschreven en wat hierbij opvalt is dat ze allemaal een lichamelijke handicap hebben. Ik heb nergens een god of godin kunnen vinden met een geestelijke, verstandelijke of psychiatrische beperking. Misschien komt dit doordat mensen met een dergelijke aandoening uit schaamte weggestopt werden en dus niet zichtbaar in de samenleving aanwezig waren, misschien omdat ze op jonge leeftijd verwaarloosd of gedood werden of misschien omdat mensen met een dergelijke handicap als bezeten door de geesten beschouwd werden. En dat is iets wat een godheid niet kan overkomen?

Ik weet het niet, voer voor verder onderzoek.